

**TÜRK SANATININ GELENEKSEL VE MODERN RUHU: SELİM TURAN'IN
ESERLERİNDE BİR SENTEZ**

**THE TRADITIONAL AND MODERN SPIRIT OF TURKISH ART: A SYNTHESIS IN THE
WORKS OF SELIM TURAN**

Mustafa Cevat ATALAY

Gaziantep University, Faculty of Fine Art, Department of Painting, Gaziantep, Türkiye

ORCID: 0000-0002-7498-4722

ÖZET

Selim Turan, 1915-1994 yılları arasında yaşamış, Türk resim ve heykel sanatına derin izler bırakmış bir ustadır. Gelenekselden çağdaş uzanan sanat anlayışını etkileşim içinde başarıyla ele alan Turan, çizgi ve lekeyi kullanarak soyutlama ile modern bir estetik dil oluşturmuştur. Akademide geleneksel sanatlara ilgili kalarak, aynı zamanda cesurca geleneksel sanat dersleri almıştır. Bu alaka ile sanatının temellerini oluşturmuştur. Çağdaş sanat sahnesinde öne çıkan bir konumda bulunan Selim Turan'ın eserleri, geleneksel geometri ve koreografiyi kullanarak figürleri sentezleyip, yeni bir estetik anlayış sunmaktadır. Renk paleti bakımından dikkat çekici olan sanatçı, canlı ve parlak renkleri ustalıkla kullanmış ve kendine özgü bir tarz oluşturmuştur.

Turan'ın eserleri, geleneksel sanatlarla çağdaş sanat arasındaki etkileşimi gösterir. Cesur göndermelerle yeni bir sanat türü ortaya çıkaran sanatçı, plastik bir ögeyi ön plana çıkarmayı ve anlatımdan uzaklaşmayı amaçlamıştır. Eserleri izleyenlerin ruhsal özellikleriyle bütünleşir ve içsel bir ekspresyonist tavır sergiler. Türk kaligrafisinden etkilenen ressam kendi eserlerini kaligrafik bir biçimlendirme aracı olarak yaklaştılar. Turan, geleneği soyut resim üzerinden değerlendirmesiyle öne çıkan, son derece özgün ve nadiren benzer örneklerle karşılaşılacak bir kurgu yaratmıştır. Kaligrafi, resminin temel bir özelliğini oluştururken, fiziksel etki bakımından da müzikal bir düzenleme sunar.

Turan'ın çalışmaları, çizgisel anlatımıyla kendine özgüdür ve zaman zaman renk planlarına yönelse de, temelde bir kompozisyon anlayışından kaynaklanan bir doğallık taşır. Türk sanatının ve kaligrafinin etkisi altında, Sanatçı Selim Turan'ın özgün ve dikkat çekici bir perspektifini yansıtır. Selim Turan'ın eserleri, izleyiciye pay bırakan bir boyutta değerlendirilmesini zorunlu hale getiren bir özelliğe sahiptir. Sanat anlayışının estetik değeri, Türk sanatının çağdaş sanatlar içinde nasıl harmanlandığını, sınıflandırıldığını ve çalışıldığını belirler. Bu derinlemesine analiz, Selim Turan'ın bir eserin estetik özelliklerini odaklayarak, Türk resim sanatındaki önemli yerini aydınlatacaktır.

Anahtar kelimeler: Selim Turan, Gelenek, Çağdaş Resim, Estetik

ABSTRACT

Selim Turan is a master who lived between 1915-1994 and left deep marks on Turkish painting and sculpture. Turan, who successfully handled the understanding of art from traditional to contemporary in interaction, created a modern aesthetic language with abstraction using line and stain. While remaining interested in traditional arts at the academy, he also bravely took traditional arts classes. With this interest he formed the foundations of his art. The works of Selim Turan, who is in a prominent position in the contemporary art scene, synthesize figures using traditional geometry and choreography and offer a new aesthetic understanding. The artist, who is remarkable in terms of color palette, has skillfully used vibrant and bright colors and created a unique style.

Turan's works show the interaction between traditional arts and contemporary art. Creating a new type of art with bold references, the artist aimed to highlight a plastic element and move away from expression. His works integrate with the spiritual characteristics of the viewers and exhibit an internal expressionist attitude. Influenced by Turkish calligraphy, the painters approached their own works as a

calligraphic shaping tool. Turan has created a fiction that stands out by evaluating tradition through abstract painting, is extremely original, and similar examples are rarely encountered. While calligraphy constitutes a fundamental feature of painting, it also offers a musical arrangement in terms of physical effect.

Turan's works are unique with their linear expression, and although they tend to use color schemes from time to time, they fundamentally have a naturalness resulting from an understanding of composition. Under the influence of Turkish art and calligraphy, it reflects an original and remarkable perspective of the artist Selim Turan. Selim Turan's works have a feature that makes it necessary to evaluate them in a dimension that leaves room for the audience. The aesthetic value of the understanding of art determines how Turkish art is blended, classified and studied within contemporary arts. This in-depth analysis will focus on the aesthetic characteristics of a work by Selim Turan and illuminate its important place in Turkish painting.

Key words: Selim Turan, Tradition, Contemporary Painting, Aesthetics

GİRİŞ

Günümüz Türk resim sanatındaki çeşitli sanatçıların eserleri üzerine yapılan incelemelerin cevaplaması gereken sorulardan birisi de, kültürel geleneğin, hat sanatının, minyatür resmin vb geleneksel sanatların, esin kaynaklarını etkileyebileceği ve eserlerin oluşum sürecinde az ya da çok etkili olup olmadığıdır. Geleneksel sanat ve çağdaş sanat ilişkisi bağlamında yapılan araştırmaların, eserlerin daha iyi anlaşılmasına ve sanatçıların yaratıcı süreçlerinin derinlemesine kavranmasına önemli bir katkı sağlayabileceği düşünülebilir.

Selim Turan, Türk ressam ve heykeltıraş olarak tanınmaktadır; İstanbul'da doğan sanatçı, Türkiye'de kişisel sergiler açan ve yaşamını Paris'te sürdürmüştür. Aynı zamanda hem sağ hem de sol eliyle resim yapabilen bir sanatçıdır; çok genç yaşta resim yapmaya başlamış ve eğitimini Paris'te sürdürmüştür. Soyut sanatın önemli bir temsilcisi olarak kabul edilmektedir.

Turan, hat sanatının ilişkilerini araştırırken, aynı zamanda modern resimde özgün bir dil yaratma tavrını tercih etmiştir. Kendisine özgü bir resimsel yapıya sahip bir sanatçı olarak dikkati üzerine çekmiştir. Sanatçının başarılı bir kariyere sahip olması, birçok serinin doğu batı resim anlayışını inceleyerek bu dili kendi yaratma sahasında sentezlemesi ve üretimi ile mümkün olmuştur. İyi bir eğitim alan sanatçı, sanat adına özgülleşme konusundaki önemli katkıları ile estetik bir dile sahip eserler üretmiştir.

Selim Turan, geleneksel koreografi yöntemlerini ele alan geleneksel sanatları baz alan yeni bir modern üslup anlayışıyla sanat anlayışına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Turan'ın çalışmaları, espas kullanımı, biçim kullanımları ve geometriye dayanan kurguları geleneksel organik yapıdan hareketle, modern bir üslupla yorumlayabilmiştir. Selim Turan'ın resimsel kurgusu ve gelenekle kurduğu bağlama göre, resimsel yüzeyi, resim unsurlarını ve geleneksel sanatların plastiğine daynana yapılar oluşturduğu görülmektedir.

Selim Turan'ın koreografik çalışmaları, özellikle kaligrafi, İslam sanatının koreografisi ve Türkiye'deki yorumlarından ilham alan, geleneksel koreografiyi modern bir üslupla yeniden yorumlayabilen bir yapı olarak dikkat çekmektedir. Turan'ın çalışmaları, geleneksel yöntemleri benimsemesi, onları bağlam olarak modern resimde sorgulaması ve bir deneyim haline getirmesi açısından önemli özelliklere sahiptir.

Selim Turan'ın tablolarında kaligrafinin ani, kalın fırça vuruşlarıyla çizgisel bir plastisiteye evrilmesi, eserlerinde kaligrafinin izlerini taşıması, sanatçının akademik eğitim gördüğü dönemlerde minyatür, hat, tezhip, ebru gibi geleneksel sanat disiplinlerine olan ilgisinden türemektedir (Kılıç, 2013: 331).

Araştırma kapsamında, "Selim Turan Şaheseri" isimli resim çalışması incelendiğinde, geleneksel koreografik yapının ve geleneksel sanatlardan edinilen birikimin aktarıldığı görülmektedir. Bu çalışma, kırmızı ve tonlarıyla oluşturulan bir yapıya sahiptir; siyah biçimleri plastik bir dille aktarılmıştır. Yüzeyi hareketlidir ve sanatçı, yüzey hareketlerini belirgin olarak ortaya çıkarmayı tercih etmiştir. Beyaz güller ve yeşil yapraklarla etrafına saçtığı detaylar, farklı ilişkiler kurarak kırmızı ve yeşil zıtlığını kontrast olarak kullanmıştır. Beyazın parlak kullanımı da oldukça etkileyici görülmektedir. Ayrıca, bitki

detaylarını gösteren geleneksel resim anlayışının karakterini vurgulayan yapısı, çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Çizgilerin bazı noktalarda yumuşak, bazı noktalarda sertleşmiştir ve lekeler çizgilerin etrafında gezerken hareketli bir resimsel yüzey oluşturulmuştur.

Leke, modern sanatın tasarım unsurlarından biridir ve sanatçının resimsel lekeyi kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Çizgilerin kenarlarında siyah hattın yanı sıra yeşil, beyaz ve zaman zaman kırmızı rengin de içine dahil edildiği, belirgin olmayan kenar çizimleriyle geçişkenlik gösteren bir resimsel yüzey ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, resimsel yüzey, geleneksel sanattan farklılaşan bir özellik taşımaktadır.

Selim Turan'ın diğer çalışmalarına bakıldığında, bu resime ait saflaşmanın artarak daha da belirgin bir soyutlama tavrına sahip olduğu görülebilir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Görsel 1: Güllü Hat, Muhammed Ya mahbûbe-i aşkın, H. 1413, 52x48 cm, mukavva üzerine yağlıboya

“Selim Turan'ın geleneksel sanata duyduğu ilgi, Topkapı Sarayı kütüphanesinde minyatür araştırmalarına yönelmesinde belirleyici olmuştur. Bu sayede sanatçı, henüz okul yıllarında, gelecekte Doğu ve Batı sanatını birleştireceği projelerin temellerini atmıştır.” (Aydemir 2023: 87).

Analiz kapsamında ele alınan görsel 1'deki eserde, Türk Hat sanatının, kaligrafisinin etkileri görülmektedir. Kompozisyon kapsamında çiçek öğeleri vardır ve kırmızı bir arka plan üzerine yapılmıştır. Kırmızı arka plan bazı noktalarda turuncuya, bazı noktalarda da açık pembeye doğru tonlar halinde devam etmektedir. Kaligrafik çalışma akıcı ve büyük, belirgin olarak tuvalin merkezinde yer alır ve tuvalin yüzeyine yayılmıştır. Koreografinin etrafında beyaz çiçekler ve yeşil parlak sapsar boyanmıştır, esere kontrast ve zıtlıklar eklenmiştir. Sanat eserinin genel havası doğal ve uyumludur, dikkati çeker ve canlı bir atmosfere sahiptir.

Eserin ana temalarından biri, Türk Hat Sanatı'nın etkisi ve Selim Turan'ın bu sanat geleneğini nasıl kullanarak eserine entegre etmiş olmasıdır. Eser, hat sanatının plastik değerlerini yenilikçi bir şekilde kullanarak soyut kompozisyonları zenginleştiren sanatçının ustalığını yansıtmaktadır. Turan'ın eserlerinde görülen hat sanatının etkisi, geleneksel unsurları modern bir bağlamda canlandırma ve soyut ifadelerle birleştirme yeteneğini gösterir. Mekânın önemi, eserin analizinde dikkate alınması gereken bir diğer önemli unsurdur. Selim Turan, eserlerinde mekânın varoluş felsefesini yansıtmak için özenle kullanmaktadır. Mekânın soyut kompozisyonlardaki rolü, eserin derinlik kazanmasına ve izleyiciyle etkileşim kurmasına olanak tanır (Atalay, 2018).

Kompozisyon, tasarım, ilke ve elemanlarına göre çalışmayı incelediğimizde, çizginin belirgin olarak biçimi oluşturan başlıca eleman olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle resim düzelmiştir ve perspektif

derinlik aranmaz. Noktalar olarak çeşitli fırça tuşları bulunsada aynı zamanda büyük siyah, köşeli geometrik biçimleri de içerir. Biçimlere baktığımızda, akışkan ve devingen birtakım biçimlerin çok nadiren düz bir takım çizgilerle dikey olarak kesildiğini ve bölündüğünü görebiliriz. Dokunun yoğun olarak kullanıldığını ve dokunun pentür bağlamında incelendiğini, yorumlandığını ve uygulandığını söyleyebiliriz. Renk incelemişine göre, canlı sıcak renklerin belirgin olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu çarpıcı renkler, modern soyut geleneksel hat sanatından ayrılan bir anlayışa ve yeni bir arayışa işaret edebilir.

Çalışmanın kompozisyon olarak dengeli ve biçimsel dengenin belirgin olduğunu görmekteyiz. Bunun yanı sıra çalışma hem leke hem de biçimsel olarak birliği sahiptir. Birlik elemanları, kendi yüzeyleri ve kendi elemanları üzerinden kurulmuştur. Resimsel ifade biçimine ait estetik ifade de birliğin olduğunu görebiliriz. Biçimler arasında hiyerarşik bir yapı vardır. Biçimler arasında farklı öğelerle de plastik bir farklılık yaratılmıştır. Biçimlerin birbirine göre oranlarının planlı bir şekilde yapıldığını görebiliriz. Uygunluğuna baktığımızda, tasarım elemanları genellikle organik biçimlerden oluşur ve birbirleriyle uyumludur. Geometri organik formların yerleşimi üzerinden kurulmuştur. Kontrast ve zıtlık, bağlamında açık-koyu değerler ve kırmızı-yeşil-beyaz renk ve tonları sıcak bir zeminde ilginç bir etki uyandıracak şekilde kullanılmıştır. Belirli tasarım elemanları öne çıkmaktadır ve bunlar baskın elemanlardır. Örneğin, siyah hat yazısının belirgin olarak koyulaştığı alan ve sağ taraftaki yeşil biçimsel ifade bu konuda örnektir.

SONUÇ

Sanatçının soyutlamaları, Batılı soyut kaligrafi sanatçılarıinkilere göre bize benzemektedir. Bu, sanatçının tamamen özgün bir tasarım yaratmasından ve hat ile yazıyı plastik bir sentez içinde bir araya getirerek yazının özünü kaybetmeden yüzeyde güçlü bir estetik bağ kurmasından kaynaklanmaktadır. Sanatçının yaratıcı yönelimi, geleneksel koreografinin sınırlarını aşarak yazının biçimsel estetiğini vurgulamıştır. Harflerin dalgalanması, ritmi ve kenar çözümleri gibi plastik elemanlar ile geleneksel sanatın izlerini taşıırken aynı zamanda müziksel ritmin kıvraklığını yansıtarak estetik bir deneyim sunar. Sanatçının eserlerinde yazının biçimi, harf desenlerinin özgün bir şekilde kullanılmasıyla estetik bir derinlik kazanır. Harflerin dalgalanması ve ritmi, geleneksel sanattan modern sanata evrilen sanatçının eserlerinde belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu, sanatçının eserlerinin yüzeyinde birçok katmanın olduğunu ve izleyicinin bu katmanları somut bir şekilde algılayabileceğini gösterir. Sanatçının çalışmaları, soyut sanata özgü bir estetik deneyim sunar. İzleyiciyi farklı katmanlarda dolaştırarak özgün bir seçim yapma imkanı tanır.

Modern Türk Resmi içindeki bu önemli figürün eserleri, geleneksel sanatın etkisi altında şekillenmiş soyut kompozisyonları ustaca bir araya getirir. Sanatçının eserleri, geleneksel sanatın izlerini taşıırken aynı zamanda soyut sanatın evrimini yansıtarak Türk resminde önemli bir dönüşümü temsil eder. Çalışmalar, geleneksel sanatlardan esinlenmiştir ve özgün soyut bir sanat yapısına sahiptir. Ressamın eserleri genellikle geleneksel sanatı ve soyut sanatı sentezleyen bir forma sahiptir. Hat sanatı ve Türk motifleri, ressamın çalışmalarında geleneksel olarak öne çıkan unsurlardır ve bunlar daha sonraki serilerde kullanıcıya daha fazla soyutlanmış bir şekilde sunulmuştur. Başlangıç dönemlerinde daha geleneksel bir tarz gözlemlenebilir. Eserleri dinamik, canlı, heyecanlı ve aksiyon doludur. Bu bağlamda, çalışmalarının daha çok dışavurumcu soyut bir tavır içerdiğini söyleyebiliriz.

Sanatçının çalışmaları, Türk kültürünü ve Türk sanatını resim alanında sentezleyerek yeni bir perspektifte yorumlamaya gayret eden ve yeni, özgün bir dünya oluşturma çabası içinde değerlendirilebilir. Çalışmaları, gelenek, doğa, ritim ve geleneksel motiflerin plastik yorumlarından etkilenmiştir. Turan'ın eserleri, farklı mecralarda bulunmakta olup incelenmeye değer önemli eserlerden biridir.

Selim Turan'ın resim sanatındaki hat kullanımı, daha önce aldığı geleneksel hat derslerine ek olarak modern sanatçılardan edindiği bilgilerin bir sentezi olmalıdır. Turan, geleneksel sanatlara olan ilgisini sürdürmüş ve aynı zamanda modern sanatı yorumlamaya devam etmiştir. Sanatında dışavurum, bölünmeler, plastik biçimlerin planlanması ve organizasyonların yanı sıra kübizme yakın bir yaklaşım olduğu, ayrıca manzara tanımlarının sonraki resimlerine hakim olduğu görülebilir.

Selim Turan, yerel bir sanatçı olmasına rağmen, Anadolu halk kültürünü ve yerel kültürü yansıtan özellikleri uluslararası bir sentezle birleştirerek, geleneksel sanatların yeniden organize edilmesi ve

V. BASKENT INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES

December 21-22, 2023

oluşturulması bağlamında önemli eserlere imza atan cesur bir ressamdır. Eserlerinde renk ve biçim, ciddi anlamda argüman olarak sentezlenmiş olup felsefî yaklaşımlarla önemli bir noktada dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

Atalay M.C. (2018). Poster Presentationcalligraphy And Abstraction In The Paintings Of Selim Turan, International Japan Literatur Arts Even Works

Aydemir, S. (2023). *Paris Ekolü Ve Bir Kadın Sanatçı Fahr-El-Nissa Zeid* (Master's Thesis, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Kılıç, E. (2013). Çağdaş Türk Resminde Geleneksel Etkileşim. *Journal Of International Social Research*, 6(25).

Turan, S. (2016) Tez-Antitez- Sentez, YKY, İstanbul.

CERTIFICATE

OF PARTICIPATION

This is to certify that

Mustafa Cevat ATALAY

attended the 5th Baskent International Conference On Multidisciplinary Studies
held online and in-person on December 21-22, 2023 / Ankara, Türkiye
with an oral presentation entitled

THE TRADITIONAL AND MODERN SPIRIT OF TURKISH ART: A SYNTHESIS
IN THE WORKS OF SELİM TURAN

Dr. Ethem İ. ŞAHİN
Organizing Board Member

